

15. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні проблеми вдосконалення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Олена Вікторівна Богачова. – К., 2006. – 232 с.
16. Мурашин О. Г. Акти прямого народовладдя у правовій системі / О. Г. Мурашин. – К. : Знання, 1999. – 182 с.

Рябченко Т. А. Понятие и стадии референдного правотворческого процесса в Украине.

В статье обосновываются научно-методологические подходы к определению сущности референдного процесса, а также правотворчества с точки зрения его процедурно-процессуальной природы. Сформулирована дефиниция референдного правотворческого процесса. Автор выделяет стадии процесса референдного правотворчества в Украине и называет основные этапы, свойственные каждой из этих стадий.

Ключевые слова: юридический процесс, правотворческий процесс, референдный процесс, референдный правотворческий процесс, стадии процесса референдного правотворчества.

Ryabchenko T. Concept and stages of referendum law-making process in Ukraine.

In the article scientifically methodological approaches are grounded in relation to determination of essence of referendum process, and also law-making from the point of view its procedural judicial nature. Definiçiyu of referendum law-making process is formulated. An author selects the stages of the process of referendum law-making in Ukraine and names the basic phases, peculiar to each of these stages.

Keywords: legal process, law-making process, referendum process, referendum law-making process, the stages of the process of referendum law-making.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ НАУКИ

УДК 343.139

Пєсцов Р. Г.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

МІСЦЕ ЗАОЧНОГО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СЕРЕД ІНШИХ ФОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Досліджується інститут заочного судового розгляду, як однієї із форм кримінального процесу, а також його місце серед інших форм кримінального процесу.

Ключові слова: заочне провадження, спрощені провадження, форми кримінального процесу, кримінальне судочинство.

Кримінально-процесуальне законодавство, як України, так і світової спільноти, протягом останніх десятиліть має тенденцію до прискорення процесу. Як зазначає Л. В. Головка “важко знайти проблему, яка б хвилювала західних процесуалістів більше, а ніж проблема прискорення кримінального процесу” [1, с. 37].

У вітчизняній науці кримінального процесу проблеми розгляду кримінальних справ в розумні строки піднімалась одночасно із проблемою диференціації судочинства. Завдання “швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду”, яке закріплене в ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року [2], в радянській науці кримінального процесу

тлумачилося в більшості випадків розширено щодо інших стадій кримінального судочинства.

А. П. Гуляев розглядав принцип “швидкості” як “керівну вимогу для побудови і реалізації кримінально-процесуальної діяльності, яка полягає в швидкому вирішенні кримінальної справи при обов'язковому дотриманні всіх інших принципів і норм радянського кримінального процесу” [3, с. 47].

Із змісту принципу швидкості судочинства випливає вимога про процесуальну економію, яка полягає в усуненні невинуватених затримок у здійсненні судочинства.

Одним із найбільш важливих заперечень проти введення спрощених видів судового провадження завжди буда вказівка на те, щоб спрощені провадження, начебто, завжди пов'язані із ліквідацією частини процесуальних гарантій при розгляді по таким кримінальним справам. Але, по-перше, далеко не всі передбачені законом умови, способи здійснення кримінально-процесуальної діяльності є процесуальними гарантіями. Необхідно розмежовувати гарантії та формальності, які не є гарантіями.

По-друге, було б неправильно допускати послаблення гарантій, або їх посилення по певним категоріям кримінальних справ. Кримінальне судочинство по всім категоріям справ повинно містити необхідні та достатні гарантії ефективного і правильного вирішення справ, неухильного дотримання прав і свобод і законних інтересів учасників кримінального супроцесу.

Теорія диференціації процесуальних форм була висунута в 60–70 роки ХХ століття і згодом викликала багато суперечок в науковому середовищі, і знайшла як своїх прихильників, так і опонентів диференціації кримінального процесу. В період, коли спір навколо питання про диференціацію кримінального процесу набрав обертів, його прихильники визначили декількв підстав для переходу до більш простих форм провадження. До таких відносяться: відсутність великої суспільної небезпеки, відсутність складнощів для розглядлу таких справ, особу злочинця.

Диференціація процесуальних форм здійснюється як в бік їх спрощення, так і в бік ускладнення по окремих категоріям кримінальних справ. Слід визнати, що в кримінальному процесі наявні різні види проваджень, які відрізняються між собою за ступенем складності процесуальних форм.

Так, Ю. К. Якимович виділяє наступні види кримінальних проваджень:

1) основні провадження, які спрямовані на встановлення, конкретизацію і закріплення кримінально-правових відносин, які виникають у зв'язку із вчиненням злочину. Вони головними в структурі кримінального процесу як за важливістю призначення, так і за обсягом фактичної кримінально-процесуальної діяльності.

2) Додаткові провадження спрямовані на зміну змісту кримінально-правових відносин або їх дострокове припинення, провадження, яке пов'язане із виконанням вироку. Додаткові провадження можуть бути пов'язані із зміною покарання, достроковим або умовно-достроковим звільненням від відбування зміною режиму відбування покарання, заміною одного виду покарання іншим.

3) Особливі провадження, які існують за наявності основного провадження, в їх межах застосовуються норми інших галузей права (провадження по застосуванню примусових заходів медичного характеру), або застосовуються кримінально-процесуальні норми “матеріального” характеру [4, с. 30].

Разом зтим, Ю. К. Якимович поділяє основні провадження за ступенем суладності процесуальних форм на:

1) звичайне провадження, в якому досудова діяльність здійснюється у формі попереднього слідства, а в суді кримінальна справа розглядається в загальному порядку;

2) спрощені провадження. До них відносяться:

- попереднє розслідування у формі дізнання;
- провадження по справам приватного обвинувачення;
- провадження по справам при згоді обвинуваченого із пред'явленим йому обвинуваченням;
- провадження в суді апеляційної інстанції.

3) Провадження із більш складними процесуальними формами:

- провадження по кримінальним справам щодо неповнолітніх осіб;
- провадження в суді присяжних;
- провадження із застосуванням примусових заходів медичного характеру.

С. С. Циганенко розділяє кримінальні судочинства на:

- звичайне судочинство (загальний порядок судового розгляду);
- скорочене судочинство (скорочений порядок судочинства по справам приватного обвинувачення);
- провадження із більш складними процесуальними формами (судочинство із посиленими гарантіями прав обвинуваченого, особливий порядок) [5, с. 46].

Приймаючи до уваги зазначені класифікації, можна визначити, що заочне провадження є основним або матеріальним провадженням, оскільки під час його здійснення вирішується питання про кримінальну відповідальність конкретної особи. В той же час, вважається, що дане провадження є диференційованим. Його відсутність в переліку переліку диференційованих порядків к авторів зазначених класифікацій пояснюється тією обставиною, що вони не надали заочному провадженню самостійного характеру. Можна виділити декілька ознак самостійного кримінального судочинства:

1) наявність у цього провадження певної матеріально-правової бази, яка яка має вірізнятися законодавчим регулюванням по цим справам:

2) комплексність провадження (наявність певних особливостей в діяльності правоохоронних органів на всіх або декількох стадіях кримінального процесу);

3) наявність суттєвих відмінностей в порядку провадження в порівнянні із звичайним порядком судочинства.

В науці вироблено багато підходів щодо диференціації видів судочинства, яким характерне вилучення із процесуальної форми яких-небудь компонентів. Застосовуються терміни “спрощене”, “скорочене”, “прискорене”, “сумарне” провадження. Але до одностайного розуміння процесуальна наука поки що не дійшла. В більшості випадків вказані терміни змішуються носять узагальнений характер.

Багато дослідників узагальнюють ці поняття. Наприклад, С. В. Сердюков об'єднує дані терміни в одне поняття “прискорений судовий розгляд” під яким розуміє особливий порядок прийняття судового рішення при згоді обвинуваченого, при цьому не виділяє жодних критеріїв, які б стосувалися тих чи інших видів судочинства [6, с. 6-9].

Деякі дослідники використовують термін “спрощене провадження”, розуміючи при цьому як присуорення, так і спрощення процесу. Так, наприклад, Х. У. Рустамов визначає спрощене провадження як встановлену законодавчому порядку процедуру “розгляду справ, якій притаманні не лише стислі терміни розгляду справ і відсутність окремих стадій але також вилучення деяких процесуальних інститутів і норм з метою її оптимізації” [7, с. 183].

Н. П. Дубовик розуміє під спрощеними судовими провадженнями “самостійні провадження, які з метою швидкого забезпечення конституційних прав громадян, об’єктивно вимагають по певним категоріям справ більш економічного судового розгляду, в порівнянні із загальним порядком розглядом справ, при цьому суттєво змінюється кримінально-процесуальна форма, але дотримуються ті основні принципи кримінального судочинства, на яких базується діючий кримінально-процесуальний закон” [8, с. 24].

Із наведених визначень можна виділити їх загальні риси:

– визначення даються в порівнянні, в протиставленні із загальним порядком судочинства;

– спрощення провадження по кримінальним справам виражається різними способами: шляхом скорочення процесуальних строків, зменшення кількості стадій по деяким категоріям справ, спрощення процесуальної форми;

– спрощене провадження здійснюється по справам з невеликим ступенем суспільної небезпеки, при очевидності їх вчинення та простоті доказування, а також невеликої складності встановлення фактичних обставин справи;

– спрощення провадження повинно носити комплексний характер: зникнення процесуальних формальностей і гарантій на одних стадіях процесу може бути компенсовано появою нових гарантій, в тому числі і на інших стадіях кримінального процесу;

– в основі спрощення процесу лежить врахування інтересів особи, щодо якої здійснюється судочинство, або особи, яка потерпіла від злочину.

Необхідно розглянути відповідність заочного розгляду ознакам спрощеного провадження.

По-перше, заочний розгляд відрізняється від загального порядку розгляду кримінальної справи під час судового розгляду перш за все за колом суб’єктів, які присутні в судовому засіданні, а також характеризується певного роду виїмками із процесуальної форми.

По-друге, заочний розгляд характеризується певного роду спрощенням – головуючий не роз’яснює підсудному його права, не здійснюється допит підсудного, відсутнє останнє слово підсудного.

По-третє, вводиться додаткова гарантія прав підсудного – обов’язкова участь захисника.

Деякі дослідники розмешовують поняття “спрощеного” і “прискореного” судочинства. Так, С. І Вікторський розмешовує поняття “спрощеного” і “скороченого” провадження “у всіх країнах ми бачимо ще більш скорочений розгляд, який встановлюється для місцевих судів, а в останній час і спрощений розгляд, який закінчується не вирок, а судовим наказом” [9, с. 347].

Л. В. Головка виділяє механізми забезпечення присорення кримінального

процеса і поділяє їх на дві категорії:

1) ті, які направлені на вдосконалення (в контексті прискорення) процесуального порядку руху справи в межах існуючих загальних або особливих (нетрадиційних) проваджень:

- інститут жорстких процесуальних строків;
- одноособовий розгляд кримінальних справ;
- часткова відмова від обов'язкової мотивації процесуальних рішень, в тому числі і вироків;
- створення особливих процесуальних правил розслідування по справам про злочини, вчинені в умовах очевидності;
- допуск заочного розгляду кримінальних справ.

2) ті, які направлені на скорочення кримінального процесу:

- скорочення однієї із стадій або одного із етапів (внутрі стадії) кримінального процесу;
- альтернативи кримінальному переслідуванню [1, с. 35].

У зв'язку із цим виникає питання: чи є заочний судовий розгляд прискореним провадженням?

Т. В. Трубнікова зазначає, що саме по собі заочне провадження не буде менш тривалим, а ніж провадження в загальному порядку по аналогічній справі, оскільки досудова підготовка здійснюється в загальному порядку, а судовий розгляд проходить хоч і за відсутності підсудного, але із дотриманням всіх правил кримінального судочинства. Однак, застосування такого виду провадження таки економить значну кількість часу за рахунок виключенням його втрат (через відкладення судового розгляду з причин неявки обвинуваченого без поважних причин). На підставі цього варто визнати заочний судовий розгляд кримінальних справ прискореним провадженням.

Також необхідно розглянути питання співвідношення понять “заочне провадження” і “особливе провадження”.

На думку О. Д. Бойкова та І. І. Карпеца особливе провадження – це “врегульований процесуальним законом порядок, в якому питання про кримінальну відповідальність вирішується особливим способом, який суттєво відрізняється від загального, який вважається типовим для цієї процесуальної системи” [10, с. 85].

На наш погляд варто погодитися а цьому питанні із позицією І. Я. Фойницького. Особливе провадження, він визначає, як процес, який “в своїй основі містить норми, які обмежені певним колом дій або за місцем, або за суб'єктами” [11, с. 140]. Заочне провадження І. Я. Фойницький відносить до особливих проваджень і розглядає його як судовий розгляд, який здійснюється за загальними правилами судочинства, але за відсутності обвинуваченого.

Абсолютно такої ж думки дотримується С. Вальтось. Однак, його визначення не містить ознак, які характеризують заочне провадження. Він зазначає, що особливе провадження є “врегульований нормами кримінально-процесуального закону порядок, в якому питання про кримінальну відповідальність вирішується особливим способом, який суттєво відрізняється від загального, який вважається типовим для цієї кримінально-процесуальної системи” [11, с. 143].

Також немає підстав відносити заочне провадження до проваджень із

підсиленими процесуальними гарантіями. Процесуальні гарантії характеризують саму процесуальну діяльність, яка властива цьому виду судового розгляду кримінальних справ. Такі гарантії, як письмова згода підсудного, його належне повідомлення про місце і час судового засідання, незастосування заочного судочинства щодо окремих категорій осіб, є лише засобами, які дозволяють не допустити проведення необгрунтованого і заочного судового розгляду. Зазначені процесуальні гарантії необхідно розглядати як перешкоду для недопущення заочного провадження в широкому застосуванні. Їх наявність жодним чином невідображається на самій процедурі заочного притягнення особи до кримінальної відповідальності і не свідчить про надання їй ускладненого характеру.

Такі процесуальні гарантії, як право захисника за згодою підсудного виступати в суді, право підсудного, потерпілого, їх захисників оскаржувати заочний вирок, а також постановлення вироку в звичайному порядку властиві для загальної процедури кримінального судочинства, яка береться за основу при класифікації проваджень за ступенем складності. Тому важко говорити, що заочне провадження відрізняється від загальної моделі вирішення кримінальних справ. Аналогічна вимога про своєчасне і належне повідомлення про час і місце судового засідання однаково застосовується як в заочному, так і в звичайному порядку.

Вимога про обов'язкову участь захисника при проведенні судового розгляду в заочному провадженні також розповсюджується на всі види судового розгляду кримінальних справ. За виключенням, коли заявлено клопотання про відмову від захисника. Як наслідок, наявність такої вимоги не є доказом суттєвого підсилення переліку процесуальних гарантій, які застосовуються до заочного судового розгляду кримінальних справ.

Категорія “заочне провадження” є більш ширшим поняттям ніж поняття “заочний судовий розгляд”, оскільки розуміє під собою також і здійснення досудового розслідування за відсутності обвинуваченого. Однак, варто враховувати, що основні риси, які характеризують сутність заочного провадження, як раз проявляється в стадії судового розгляду. Більше того, заочне провадження теоретично може бути розпочато на будь-якій стадії кримінального процесу, аж до видалення суду до нарадчої кімнати для постановлення заочного вироку.

Таким чином, заочне провадження можна розглядати як спрощене і прискорене, і, навпаки, провадження із підсиленими процесуальними гарантіями. З одного боку, заочне провадження можливе по різних категоріям кримінальних справ, з іншої – необхідні процесуальні умови (клопотання сторони про заочний судовий розгляд кримінальної справи, перебування підсудного за межами території України, ухилення від явки до суду).

Отже, заочне провадження засноване на змішаних підставах диференціації кримінально-процесуального провадження і відповідає всім ознакам самостійного кримінально-процесуального провадження і займає окреме місце в системі кримінального процесу.

Використані джерела:

1. Головка Л. В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве. – СПб. : Издательство “Юридический центр Пресс”, 2002. – 544 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року / Закон України № 4651-VI / (Відомості Верховної Ради України від 08.03.2013 р., / № 9-10 /, стор. 474, стаття 88)
3. Гуляев А. П. Указ. соч. С.81. Смирнов А. В. Модели уголовного процесса. – СПб., 2000. – 77 с.
4. Якимович Ю. К., Пан Т. Д. Судебное производство по УПК Российской Федерации. / Юрий Константинович Якимович, Тимофей Дясанович Пан. – СПб., 2005. – С. 250.
5. Цыганенко С. С. Ускоренное судопроизводство: преступления, не представляющие большой общественной опасности. / Сергей Станиславович Цыганенко. – Ростов-на-Дону: изд-во Ростовского гос. Университета., 1993. – 134 с.
6. Сердюков С. В. Ускоренное разбирательство: необходимость, реальность, перспектива (вопросы теории и практики). – М.: Юркнига, 2006. – 128 с.
7. Рустамов Х. У. Уголовный процесс. Формы: учеб. пособие / Хасплат Умалатович Рустамов. – М.: Закон и право, Юнити, 1998. – 304 с.
8. Дубовик Н. П. Особый порядок судебного разбирательства и его место в системе упрощенных производств по уголовным делам: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – М., 2004. – С. 26.
9. Викторский С. И. Русский уголовный процесс / Сеогей Иванович Викторский. – Изд. 2-е, исправленное и дополненное. – М.: А. А. Карцев, 1912. – 405с.
10. Бойков А. Д., Карпец И. И. Курс советского уголовного процесса. / Аепксандр Дмитриевич Бойков, Игорь Иванович Карпец. – М., 1989. – С. 131.
11. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства / Иван Яковлевич Фойницкий. – С-Пб., 1912. – Т. 1. – 567 с.

Песцов Р. Г. Место заочного судебного рассмотрения среди других форм уголовного процесса.

Исследуется институт заочного судебного разбирательства, как одной из форм криминального процесса, а также его место среди других форм криминального процесса.

Ключевые слова: заочное осуществление, упрощенные проваджнення, формы криминального процесса, криминальное судопроизводство.

Ryestsov R. Place of asynchronous court hearing among other forms of criminal.

The institute of extra-mural judicial trial is probed, as one of forms of criminal process, and also his place among other forms of criminal process.

Keywords: extra-mural realization, simplified provadzhnennya, forms of criminal process, criminal legal proceeding.

УДК 343.6

***Кульчинська Ю. О., Успенська Г. С.
КДАВТ імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного***

ЛІКАРСЬКІ ПОМИЛКИ ЯК ЮРИДИЧНА КАТЕГОРІЯ ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ВІДМЕЖУВАННЯ ВІД ЗЛОЧИНІВ

У статті проаналізовано поняття термінів “дефект надання медичної допомоги” та “лікарська помилка”. Обґрунтовано тезу про необхідність створення спеціальної норми в КК України щодо притягнення до відповідальності лікарів за встановлення завідомо неправдивих діагнозів і неналежне лікування з корисливих чи інших особистих мотивів, які завдали шкоди особі.

Ключові слова: дефект надання медичної допомоги, лікарська помилка, злочин, злочинна недбалість, неправомірна вигода.